

УДК 331.5.024.5 : 338.24.021.8

І. В. Терон

кандидат економічних наук, старший науковий співробітник,
 провідний науковий співробітник відділу проблем формування
 соціального капіталу Інституту демографії та соціальних досліджень
 ім. М. В. Птухи НАН України, Київ, Україна
 irina.teron@gmail.com

МОДЕРНІЗАЦІЯ СОЦІАЛЬНО-ТРУДОВИХ ВІДНОСИН: СЦЕНАРІЇ, ПРІОРИТЕТИ, ЕФЕКТИ

Анотація. Статтю присвячено дослідженню сценаріїв модернізації соціально-трудо­вих відносин в умовах зміни економічних циклів та посилення впливу глобалізації. Визначено сутність цих сценаріїв, інноваційні особливості, пріоритети державного регулювання та ефекти в аспекті впливу на ринок праці.

Ключові слова: соціально-трудо­ві відносини, сценарії модернізації, інновації, ринок праці, державне регулювання.

І. В. Терон

кандидат экономических наук, старший научный сотрудник, ведущий научный сотрудник Института демографии и социальных исследований им. М. В. Птухи НАН Украины, Киев, Украина

МОДЕРНИЗАЦИЯ СОЦИАЛЬНО-ТРУДОВЫХ ОТНОШЕНИЙ: СЦЕНАРИИ, ПРИОРИТЕТЫ, ЭФФЕКТЫ

Аннотация. Статья посвящена исследованию сценариев модернизации социально-трудо­вых отношений в условиях изменения экономических циклов и усиления влияния глобализации. Определена сущность этих сценариев, инновационные особенности, приоритеты государственного регулирования и эффекты для рынка труда.

Ключевые слова: социально-трудо­вые отношения, сценарии модернизации, инновации, рынок труда, государственное регулирование.

Iryna Teron

Ph.D. in Economics, Senior Scientist, Institute of Demography and Social Researches of the National Academy of Sciences, Kyiv, Ukraine

MODERNIZATION OF SOCIAL-LABOR RELATIONS: SCENARIOS, PRIORITIES AND EFFECTS

Abstract. Introduction. Article is devoted to research of alternative trajectories of social-labor relations modernization during the crisis, and globalization influences on strengthening and changing in economic cycles. **Results.** The essence of the most probable scenarios of these relations' modernization is formulated. The features of innovative development, priorities of state regulation and results for a labor market and a social capital market formation are established. Three scenarios of social-economic relations development has been worked out and estimated. The optimistic scenario (15% of probability) needs the provision of advanced modernization of the social-labor relations basing on systemic innovation and productive social capital. The purpose of the basic (real) scenario (45% of probability) is ensuring minimal acceptable parameters of economic growth and prevention of a labor market destabilization. It provides partial innovation of the labor sphere and preventive recovery measures. The pessimistic scenario (40% of probability) provides secondary inorganic imitative modernization of a social-labor relations basing on economic determinism, domination of external influences and economic «genotype» of the West, minority of national socio-cultural aspects, and structural reforms slowdown. **Conclusion.** Only applying of the optimistic scenario which creates a new quality of social development on the state level gives an opportunity for the developing or transitive countries, and particularly Ukraine, to overcome negative national and global crisis effects. It is important to create conditions for the sixth technological mode spreading at business level, so that to enter to the next long phase of the Kondratyev's economic growth cycle together with other countries. Otherwise, Ukraine could be pushed away from the world developmental and innovational processes.

Key words: social-labor relations; scenario of modernization; innovations; labor market; state regulation.

JEL Classification: O11, H11, E24, J64

Постановка проблеми. В умовах прискорення інтегрування України у світові політико-економічні процеси та посилення тиску глобалізації на порядку денному постає завдання побудови суспільства інновацій і визначення ефективних траєкторій та ймовірних контурів модернізації економіки, що дасть змогу вийти до числа високорозвинених країн і зайняти високу рейтингову позицію в динамічно мінливій глобальній структурі світу. Це особливо актуально для соціально-трудо­вих відносин у країні, регулювання яких має виразно ситуативний, а подекуди асоціальний характер. Ефекти модернізації визначаються готовністю і спроможністю суспільства не лише впроваджувати новітні технологічні досягнення, а й модернізувати відносини ринку праці: відтворювати необхідні соціально-професійні верстви і структуру зайнятості, адаптувати систему соціальних цінностей у сфері праці та інституційне середовище, нівелювати соціально-трудо­ві ризики і потрясіння.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Прискорення глобалізаційних процесів, дестабілізація та численні стохастичні збурення економічного розвитку дали поштовх новій хвилі публікацій, які розвивали теорії модернізації Ш. Ейзенштадта (S. Eisenstadt), С. Хантингтона

(S. Huntington), Р. Інглегарта (R. Inglehart) та ін. У працях провідних вітчизняних і російських дослідників В. М. Геєця, В. Л. Іноземцева, Е. М. Лібанової, В. Май, Ю. М. Пахомова, О. І. Соскіна, В. Г. Федотової, Є. Г. Ясіна та інших викладено результати досліджень теоретичних, методологічних і прикладних аспектів сучасної модернізації постсоціалістичних країн в усіх її проявах – технологічному, економічному, суспільному тощо. Соціально-трудо­вий контекст ринкової та постіндустріальної трансформації став предметом досліджень І. Ф. Гнибіденка, О. А. Грішної, Т. А. Заяць, А. М. Колота, Е. М. Лібанової, Л. С. Лісогор, В. В. Онікієнка, І. Л. Петрової, М. В. Семикіної та ін. Окремо слід відмітити публікації [1; 2], які, по суті, складають програмне підґрунтя модернізації економіки. Однак попри наявне методологічне опрацювання, актуальні проблеми модернізації соціально-трудо­вих відносин (далі – СТВ) досліджені фрагментарно або описово, не адаптовані до надбань модернізаційних теорій.

Мета статті полягає в дослідженні ймовірних сценаріїв, пріоритетів та ефектів модернізації СТВ в умовах завершення кризової хвилі чергового економічного циклу і переходу до наступної стадії суспільного розвитку.

Основні результати дослідження. Оцінюючи перспективи модернізації СТВ крізь призму складників та рамок умов, які чинитимуть значний вплив у середньо- і короткостроковій перспективі, слід відзначити вичерпність факторів відбудовного зростання української економіки та їх неспроможність згенерувати усталені тренди розширеного відтворення. Стартові позиції для модернізації СТВ погіршують також: недостатнє інноваційне відновлення виробництва, нестійкість і гальмування тенденцій інвестиційної активності, структурне спрощення й низька ефективність зайнятості; недосконалість та ерозія чинних інститутів, їх дисонування із цілями і вимогами модернізації СТВ; диспропорції між попитом та пропозицією робочої сили; занижені стандарти оплати праці; деформація норм трудової поведінки, соціальних і професійних орієнтацій значної частини населення, яке все менше вбачає джерелом добробуту легальну продуктивну працю. Загрозливим контекстом є низькі показники соціального самопочуття, які суттєво посилюються у кризовий період та супроводжуються низьким рівнем лояльності до влади, зростанням соціального напруження в суспільстві, деструктивною модифікацією соціального капіталу, а відтак обмеженням соціальної бази модернізації СТВ і економіки у цілому. У сукупності зазначені чинники звужують множини можливих варіантів та траєкторій модернізації і відповідний простір маневрування державних регулюючих заходів до наступних сценаріїв.

Найбільш бажаний *оптимістичний сценарій* передбачає випереджальну модернізацію соціально-трудова відносин на засадах системної інноватизації та прискореного нарощування продуктивного соціального капіталу. Теоретична основа сценарію – неомодернізаційний (постмодернізаційний) аналіз або мультилінійна модель модернізації [3, с. 155–158; 4]. Його особливість полягає в тому, що він має вирішити завдання і виправити вади чинної соціально-економічної моделі, а також забезпечити випереджальний розвиток економіки країни. Спираючись на інтенсивне вбудовування національної економіки у глобальні економічні відносини, активне використання ідей, технологій і знань, накопичених в інших країнах світу, зазначений сценарій диктується національними потребами та реалізує національну, посторганічну модель модернізації за ендогенно-екзогенним типом. Саме цей сценарій, за С. Хантингтоном (*Huntington, 1996*) і Ю. Пахомовим [5; 6, с. 75], є найбільш адекватною формою розвитку суспільства.

На першому етапі реалізації сценарію (2014–2017 рр.) державні ресурси скеровані насамперед на прискорення НДР та перспективні інвестиційні проекти у тих секторах, які дозволяють максимально реалізувати національні конкурентні переваги. З огляду на це мають бути визначені інноваційні полюси зростання, імпортозаміщення і розширення місткості внутрішнього ринку, а також пріоритети формування ефективних робочих місць. Це дасть змогу одночасно сформувати декілька епіцентрів модернізації СТВ, створивши в реальній економіці передумови для структурних зрушень на основі зростання частки новітніх технологічних укладів, оновлення матеріально-технічної бази прикладання праці (на кінець прогнозного періоду – 2023 р. – частка основних засобів 5-го та 6-го технологічних укладів у середньому по економіці очікувано складалиме 55–60%) і 6–6,5кратного підвищення рівня продуктивності праці.

Державна політика модернізації набуде проактивного характеру. Однак лише за умови соціально відповідальної поведінки держави на ринку праці, викорінення корупції та досягнення консенсусу щодо соціально прийнятної рівня реалізації економічних інтересів основних суб'єктів СТВ можна очікувати на суттєву інноватизацію і соціалізацію вітчизняного бізнесу, призупинення відпливу українського капіталу за кордон та його скеровування у створення високотехнологічних виробництв і розвиток робочої сили.

Інституційний аспект модернізації передбачає проведення реформи трудового законодавства на засадах не-

допущення дискримінації, забезпечення соціальних гарантій та економічних інтересів працівників і мотивації їх до продуктивної трудової діяльності, соціальної відповідальності бізнесу та держави. Формуванню якісно нової робочої сили, спроможної швидко оволодівати новітніми технологіями, розвивати поліпрофесіоналізм тощо сприятиме впровадження національних систем кваліфікаційних вимог і професійних стандартів, визнання й оцінки результатів професійної освіти, адекватних пріоритетам перспективних структурно-технологічних зрушень на ринку праці. Одночасно має бути сформована система державного замовлення на підготовку кадрів та стимулювання професійної перепідготовки персоналу згідно з вимогами структурної модернізації системи робочих місць. У сукупності ці заходи сприятимуть радикальній реструктуризації зайнятості, зниженню рівня природного безробіття, запобіганню зростання обсягів безробіття і швидшому поверненню безробітних у стан зайнятості.

Логіка циклічних процесів обумовлює в найближчі 3–4 роки модернізації доцільність органічної дозованої імплементації у СТВ зарубіжних ефективних засобів регулювання, які максимально узгоджені з національними нормами та взірцями трудової культури і за своєю суттю є покращувальними інноваціями. Серед таких засобів регулювання слід виділити насамперед форми соціальної регуляції, інструменти соціального діалогу й участі працівників в управлінні.

Найбільш доцільним періодом упровадження радикально нових регуляторів соціально-трудова сфери, розроблених для умов української економіки, як свідчать теорії інноватики та циклічної динаміки, можна вважати початок нового етапу 6-го циклу економічної кон'юнктури, а саме 2017–2018 рр. Ідеться про такі інновації, як встановлення рівня мінімальної заробітної плати на рівні прожиткового мінімуму, розрахованого на новій методологічній основі; модернізація системи соціальних послуг і соціальної інфраструктури; упровадження нових, світових критеріїв у практику регулювання оплати праці: індексу Кейтца (*Kaitz index*), мінімального споживчого бюджету тощо.

Перевагами сценарію системної інноватизації є створення базових умов для стійкого економічного росту й посилення трудової активності, істотного підвищення рівня життя населення; збалансованості, стійкості та структурної гармонійності соціально-трудова сфери і зміни якості соціального капіталу в напрямі зростання його продуктивних властивостей. Прогнозну оцінку окремих параметрів СТВ у рамках оптимістичного сценарію та наступних аналізованих сценаріїв наведено на *рис.* Часові контури реалізації сценаріїв модернізації СТВ (2014–2023 рр.) зумовлено тим, що сучасний етап економічного розвитку, за оцінками, припадає на завершення поточного кондратьєвського циклу довгих хвиль та інноваційно-інвестиційного циклу у 2015–2017 рр., а також на новий підйом у межах цих циклів на основі базисних інновацій 6-го технологічного укладу – орієнтовно у 2018–2025 рр. [7, с. 3; 8, с. 6].

На відміну від оптимістичного сценарію, націленого на довгострокову перспективу, *реальний (базовий) сценарій модернізації* в умовах перманентних політичних протистоянь, що обмежують консолідацію наявних ресурсів і гальмують інноваційні трансформації, зорієнтований насамперед на середньо- та короткострокові результати.

Засоби такого сценарію мають реалізувати дозовані зміни, з одного боку, для досягнення мінімально прийнятних параметрів економічного зростання, з другого – для поступового реформування соціально-трудова сфери і контролю за симптомами загроз у СТВ, дестабілізації ринку праці та зростання деструктивного соціального капіталу. Тому реалізація цього сценарію позначиться переважно раціональним і одночасно превентивно-відновлювальним характером економічного зростання, а критерієм його ефективності стануть насамперед досягнення в економіці та дозованому технологічному розвитку як основи підвищення рівня життя і вирішення соціальних проблем. У цьому плані базовий сценарій корелює з однією із

парадигм модернізації, де панує економічний детермінізм. І хоч зміст модернізації не вичерпується економічними аспектами й залежить від ціннісних контекстів, такий підхід може призвести до отождення ознак короткострокового росту без зміни його якості, вираженого через валові макроекономічні індекси (рівень безробіття і продуктивності праці, динаміка обсягів ВВП тощо), з ознаками економічного зростання на якісно новій технологічній та соціальній платформі.

Реальний сценарій дає змогу сформулювати нові джерела прискореного зростання сфери зайнятості традиційних для України енергосировинних галузей – ПЕК, металургії, хімії, а також транспорту. Імпульс технологічного розвитку і державної підтримки одержить внутрішній ринок праці частини обробних галузей, водночас значний сегмент ринку праці галузей, не сполучених із пріоритетним ядром, розвиватиметься в інерційному режимі й характеризуватиметься спадною динамікою конкурентоспроможності. Варто також очікувати скорочення робочих місць у державному секторі внаслідок насичення його інформаційними технологіями та створення нових робочих місць у сфері послуг, яка поглинати вивільнену в результаті реструктуризації економіки робочу силу.

Як певну компенсацію за інвестиційну активність у бажаному для держави напрямі великий бізнес може отримати додаткові преференції: лібералізацію трудового законодавства, зокрема умов найму та звільнення, скасування обмежень щодо режиму і тривалості роботи, оплати праці персоналу; прийняття норм Трудового кодексу, дискримінаційних щодо найманих працівників та профспілок, які сприяють поширенню і нормативному закріпленню практики соціального демпінгу, тощо. У межах цього сценарію очікується також упровадження форм державно-приватного партнерства, заходів заохочення роботодавців до соціально відповідальної поведінки на ринку праці, введення соціальних стандартів у сфері розвитку персоналу і корпоративних соціальних звітів за міжнародними стандартами; запровадження національної рамки кваліфікації та професійних стандартів; підвищення вимог до набуття статусу безробітного й отримання відповідної допомоги, що стимулюватиме активну поведінку населення на ринку праці. Однак застосування інновацій у сфері СТВ (планування і залучення персоналу, оцінка роботи, компенсаційні виплати, регулювання трудової поведінки тощо) матиме ситуативний характер, слабо корелюючи з етапністю та закономірностями економічного розвитку. Можна також очікувати пролонгацію практики неформальних домовленостей, які дозволяють оминати законодавчі норми, а також поширення неформальної зайнятості та атипових її форм як специфіки гнучкості української моделі модернізації СТВ.

Наслідками реального (базового) сценарію модернізації соціально-трудова відносин у короткостроковому періоді можуть бути певний ріст номінальної заробітної плати, утримання в умовах кризи рівня загального безробіття на тлі низької продуктивності зайнятості, зростання професійної мобільності та освіченості працівників; у середньостроковій перспективі – поглиблення асиметрії на ринку праці, порушення цілісності й збалансованості контурів продуктивного відтворення робочої сили і соціального капіталу. Однак реалізація цього сценарію не дасть змоги суттєво підвищити якість трудового життя, забезпечити формування соціального капіталу, критично необхідного для ефективного виходу із кризи, а в подальшому – стрімко перейти на новий щабель розвитку, що базується на високотехнологічних, соціально орієнтованих засадах.

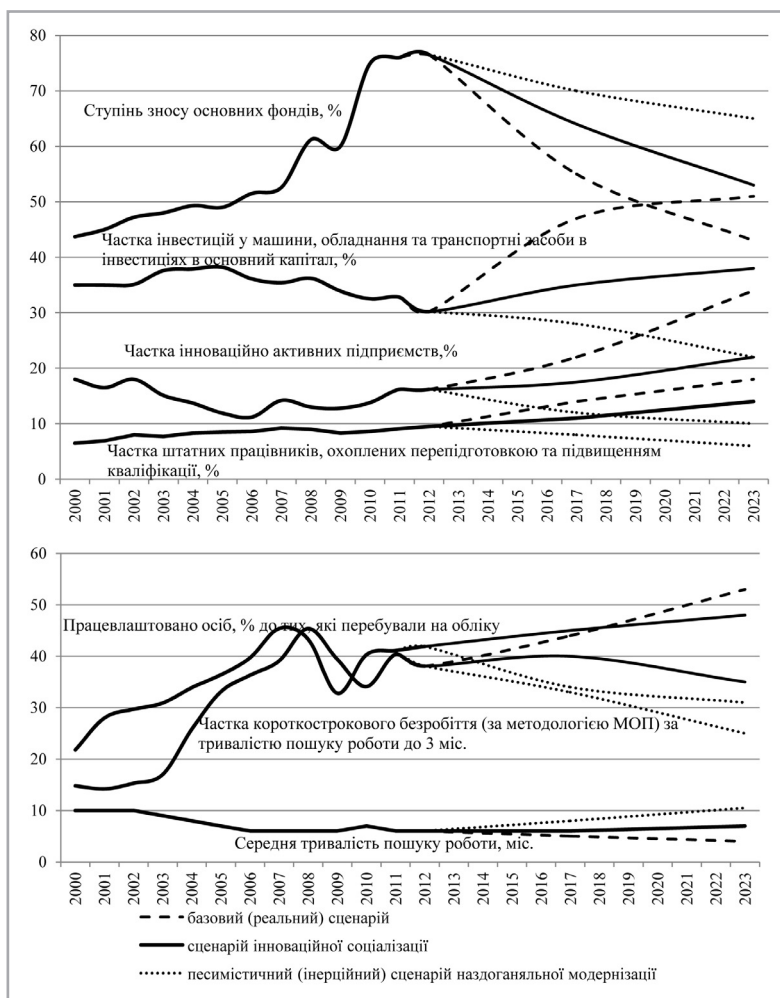

Рис. Прогнозна оцінка параметрів сценаріїв модернізації СТВ
Джерело: Розраховано автором

За *песимістичним сценарієм* модернізація соціально-трудова відносин характеризуватиметься уповільненою динамікою та матиме вторинний, неорганічний характер. Інакше її можна визначити як звужену, запізнілу, імітаційну модернізацію, що спирається на такі основні теоретичні ідеології цього варіанту модернізації [10], адаптовані до СТВ: ствердження економічного євроцентристського ліберального модернізаційного генотипу як еталона розвитку ринку праці; підміна суспільного прогресу детермінізмом макроекономічних індикаторів; другорядність соціальних і культурних ефектів відтворення робочої сили. В українських умовах обмеженості в ресурсах та зростання залежності від глобальних структур реалізація цього сценарію, попри владні декларації, призведе до відмови на практиці від соціальних пріоритетів і нових довгострокових проектів, спрямованих на використання порівняльних переваг економіки, подальшого ослаблення домінуючої ролі держави в регулюванні соціально-трудова відносин, яка діятиме в реактивному режимі «пожежогасіння» та усунення гострих проблем ринку праці й СТВ безвідносно до можливих наслідків і діагностики соціально-трудова сфери у цілому. Модернізація СТВ на макрорівні передбачатиме окремі радикальні економічні заходи й впровадження соціальних інновацій (відповідно до вимог, які висуваються до державної політики міжнародними політико-економічними структурами), що, по суті, буде механічним запозиченням окремих інститутів та інструментів регулювання СТВ, уже реалізованих у високорозвинених економіках. При цьому може спрацювати ефект гальмування, коли ціннісні установки населення країни відторгнуть запози-

чені неорганічні інновації, імplementовані у практику функціонування СТВ. На першому етапі розвитку подій за цим сценарієм варто очікувати періодичне кон'юнктурне підвищення соціальних стандартів і гарантій (як «підкуп виборців»), ситуативний ріст номінальних зарплат без узгодження із макроекономічними показниками. Модернізація на мікрорівні здійснюватиметься переважно під впливом запозичення іноземних технологій та форм організації виробництва й формування соціального капіталу, залучення інвестицій насамперед через діяльність іноземних компаній. Оновлення матеріально-технічного забезпечення сфери прикладання праці відбуватиметься не шляхом технологічної модернізації наявних і введення інноваційно- та освітньо-містких нових робочих місць, а передусім через ліквідацію застарілих неконкурентоспроможних підприємств. Отже, головним результатом та владним досягненням модернізації економіки у країні буде задекларовано прискорення інтегрування у глобальні процеси, нормативну уніфікацію й узгодження технічних, екологічних, трудових векторів розвитку із рекомендованими «зовні». Це дасть владі певні шанси на збереження існуючої рівноваги сил, у тому числі на наступних президентських та парламентських виборах, або ж – можливість перекласти тягар розв'язання накопичених проблем на тих, хто змінив нинішню владну еліту.

Однак відсутність самостійних кроків щодо посилення інвестиційно-інноваційної складової розвитку, гальмування структури зрушень у сфері послуг та економіці у цілому може призвести до втрати потенціалу економічного зростання. Реальним наслідком «наздоганяльної» модернізації в соціально-трудоному контексті стане скорочення попиту на кваліфікованих працівників на ринку праці, зниження «освітньої премії» в заробітній платі; секвестр бюджетних витрат, що припадає в основному на виробництво, впровадження інновацій та соціального сектору, а також, що, не менш важливо, втрачати традиційних норм трудової культури й інститутів СТВ без набуття нових, продуктивних. Вірогідно, у більш віддаленій перспективі відбуватиметься скорочення місткості сфери зайнятості у цілому, зростання безробіття та соціальної нерівності, застійність ринку праці, поширення явищ соціального демпінгу і знедолення серед зайнятого населення. Отже, модернізація СТВ за цим варіантом не відповідає органічній потребі суспільства, а створює ефект імітаційної участі, набуваючи форми соціальної мімікрії та зводять практично нанівець перспективу країни інтегруватися у глобальну економічну систему [9].

Експертна оцінка рівня ймовірності реалізації кожного із визначених сценаріїв модернізації соціально-трудомих відносин дала такі результати: оптимістичний сценарій – 15%; базовий (реальний) – 45%; песимістичний (імітаційна, наздоганяльна модернізація) – 40%.

Висновки. Лише один із аналізованих можливих сценаріїв – соціально орієнтована випереджальна модернізація СТВ – дозволяє забезпечити стійкість ринку праці в умовах кризи, форсовану динаміку продуктивності праці, скорочення відставання від більш розвинених країн, достатню державну незалежність в умовах глобалізації, створення інноваційних заділів для розгортання шостого технологічного укладу та одночасно – гармонізацію соціально-трудомих відносин і формування продуктивного соціального капіталу, що в сукупності формує принципово нову якість суспільного розвитку. Саме цей сценарій, за критеріями модернізації, обґрунтованими Є. Г. Ясінін [10, с. 10] та М. В. Семикіною [1, с. 107], є власне модернізацією. Якщо ж ураховувати, що довгохвильові цикли розвитку всіх країн синхронізовані в межах світової економіки і справжній інноваційний прорив можливий лише в часових межах підйому чергового циклу Кондратьєва [8, с. 12], то зволікання з реалізацією оптимістичного сценарію чи ситуативна, кон'юнктурно налаштована політика модернізації у цей період, який є визначальним щодо забезпечення конкурентоспроможного інтегрування України у

світові політико-економічні структури, може назавжди змістити країну на периферію світових процесів. Водночас, імовірність реалізації цього сценарію в українських реаліях нами оцінюється як кратно менша порівняно з іншими варіантами. Тому дослідження механізмів сценарію соціально орієнтованої випереджальної модернізації СТВ потребує практичного здійснення, а обґрунтування відповідних регуляторів та програмних кроків у науковому і прикладному аспектах є перспективним та значущим.

Література

- Лібанова Е. М. Модернізація економіки України в контексті соціальних викликів / Е. М. Лібанова // Демографія та соціальна економіка. – К. : Ін-т демографії та соціальних досліджень НАНУ, 2011. – № 1(15) – С. 24–38.
- Лібанова Е. М. Соціальні проблеми модернізації української економіки / Е. М. Лібанова // Демографія та соціальна економіка. – К. : Ін-т демографії та соціальних досліджень НАНУ, 2012. – № 1(17) – С. 5–22.
- Побережников И. В. Модернизация: теоретико-методологические подходы // Экономическая история. Обзорение; под ред. Л. И. Бородин. – Вып. 8. – М. : Центр эконом. истории при ист. ф-те МГУ, 2002. – С. 146–168.
- Eisenstadt S. N. Multiple Modernities / S. N. Eisenstadt // Daedalus. – Winter 2000. – Vol. 29. – № 1. – P. 3–29.
- Пахомов Ю. Н. Основные задачи посткризисной модели развития экономики Украины / Ю. Н. Пахомов // Экономический часопис-XXI. – 2010. – № 1–2. – С. 3–6.
- Huntington S. P. The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order / S. P. Huntington. – New York, London, Toronto, and Sydney : Simon & Schuster, 1996. – 368 p.
- Соскін О. І. Роль державного регулювання у формуванні сучасної економічної моделі: зміна імператива в умовах хаосу / О. І. Соскін // Економічний часопис-XXI. – 2013. – № 1–2(1). – С. 3–7.
- Акаев А. А. О динамике мирохозяйственного развития в свете нового подхода к прогнозированию / А. А. Акаев, В. А. Садовничий // Век глобализации. – 2009. – № 2. – С. 3–16.
- Федотова В. Г. От догоняющей модернизации к национальной: теоретический аспект [Электронный ресурс] / В. Г. Федотова. – 2007. – Режим доступа : http://www.perspektivy.info/rus/gos/ot_dogonajushhej_modernizacii_k_nacionalnoj_teoriticheskij aspekt_2007-12-07.htm
- Ясин Е. Г. Сценарии для России на долгосрочную перспективу. Новый импульс через два десятилетия: докл. на XIII Апр. междунар. науч. конф. по проблемам развития экономики и общества, Москва, 3–5 апр. 2012 г. / Е. Г. Ясин; Нац. исслед. ун-т «Высшая школа экономики». – М. : Изд. дом Высшей школы экономики, 2012. – 82 с.
- Семикіна М. В. Гармонізація соціально-трудомих відносин: методологія оцінки впливових чинників / М. В. Семикіна, З. В. Бевз // Збірник наукових праць Кіровоградського національного технічного університету : Економічні науки. – Вип. 18 (ч. I). – Кіровоград : КНТУ, 2010. – С. 106–114.

Стаття надійшла до редакції 23.06.2013

References

- Libanova, E. (2011). Modernization of the economy of Ukraine in the context of social challenges. *Demografia ta sotsialna ekonomika (Demography and Social Economics)*, 1(15), 24-38 (in Ukr.).
- Libanova, E. (2012). Social problems of modernization of the Ukraine's economy. *Demografia ta sotsialna ekonomika (Demography and Social Economics)*, 1(17), 5-22 (in Ukr.).
- Poberezhnikov, I. (2002). Modernization: theoretical and methodological approaches. *Ekonomicheskaja istoria. Obozrenie (Economic History. Review)*, 8, 146-168 (in Russ.).
- Eisenstadt, S. (2000). Multiple Modernities. *Daedalus*, 29(1), 3-29.
- Pakhomov, Y. (2010). Main tasks of the post-crisis model of development of economic of Ukraine formation. *Ekonomichnij Casopis-XXI (Economic Annals-XXI)*, 1-2, 3-6 (in Russ.).
- Huntington, S. (1996). *The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order*. N-Y, London, Toronto, and Sydney: Simon & Schuster.
- Soskin, O. (2013). Role of state regulation in formation of modern economic model: changing imperative in conditions of chaos. *Ekonomichnij Casopis-XXI (Economic Annals-XXI)*, 1-2(1), 3-7 (in Ukr.).
- Akaev, A., & Sadovnichiy, V. (2009). On the dynamics of world economic development in the light of the new approach to forecasting. *Vek hlobalizatsii (Age of Globalization)*, 2, 3-16 (in Russ.).
- Fedotova, V. (2012). *From catch-up modernization to the national: theoretical aspect*. Retrieved from http://www.perspektivy.info/rus/gos/ot_dogonajushhej_modernizacii_k_nacionalnoj_teoriticheskij aspekt_2007-12-07.htm (in Russ.).
- Yasin, E. (2012). Scenarios for Russia in the long-term period. A new impulse in two decades. *Paper presented at XIII Intern. Acad. Conf. on Economic and Social Development*. Moscow: HSE Publ. House (in Russ.).
- Semikina M., & Bevz, Z. (2010). The harmonization of the social-labor relations: the methodology of the estimation of the influential factors (2010). *Zbirnyk naukovykh prats KNTU (Scientific Papers of Kirovograd National Technical University: Economics)*, 18(1), 106-114 (in Ukr.).

Received 23.06.2013